

Dzimumlīdztiesīga piekļuve precēm un pakalpojumiem

Asoc.prof., Dr.iur. Kristīne Dupate
Latvijas Universitāte



Finansējums piešķirts Eiropas Komisijas «Tiesību, vienlīdzības
un pilsonības programmas 2014. – 2020. gadam ietvaros.

1

Direktīva 2004/113/EK: tvērums

- Aizliedz diskriminējošus nosacījumus atkarībā no dzimuma attiecībā uz piekļuvi precēm un pakalpojumiem un to sniegšanas nosacījumiem

Piemērošanas joma	Izslēgtās jomas un darījumi
Visas publiski piedāvātās preces un pakalpojumi (ne tikai komercdarbības ietvaros)	<ul style="list-style-type: none">• Preces un pakalpojumi, kas netiek piedāvāti publiski• Preces un pakalpojumi, kuri tiek piedāvāti publiski, bet ietilpst ģimenes un privātās dzīves jomā
Privātā un publiskā un privātā sektora piedāvās preces un pakalpojumi	<ul style="list-style-type: none">• Izņemot izglītību, plašsaziņas līdzekļu un reklāmas saturu• Sociālās drošības jomā - Direktīva 79/7/EEK• Pašnodarbināto piekļuve precēm un pakalpojumiem - Direktīva 2010/41/ES

2

Direktīva 2004/113/EK: jēdzieni

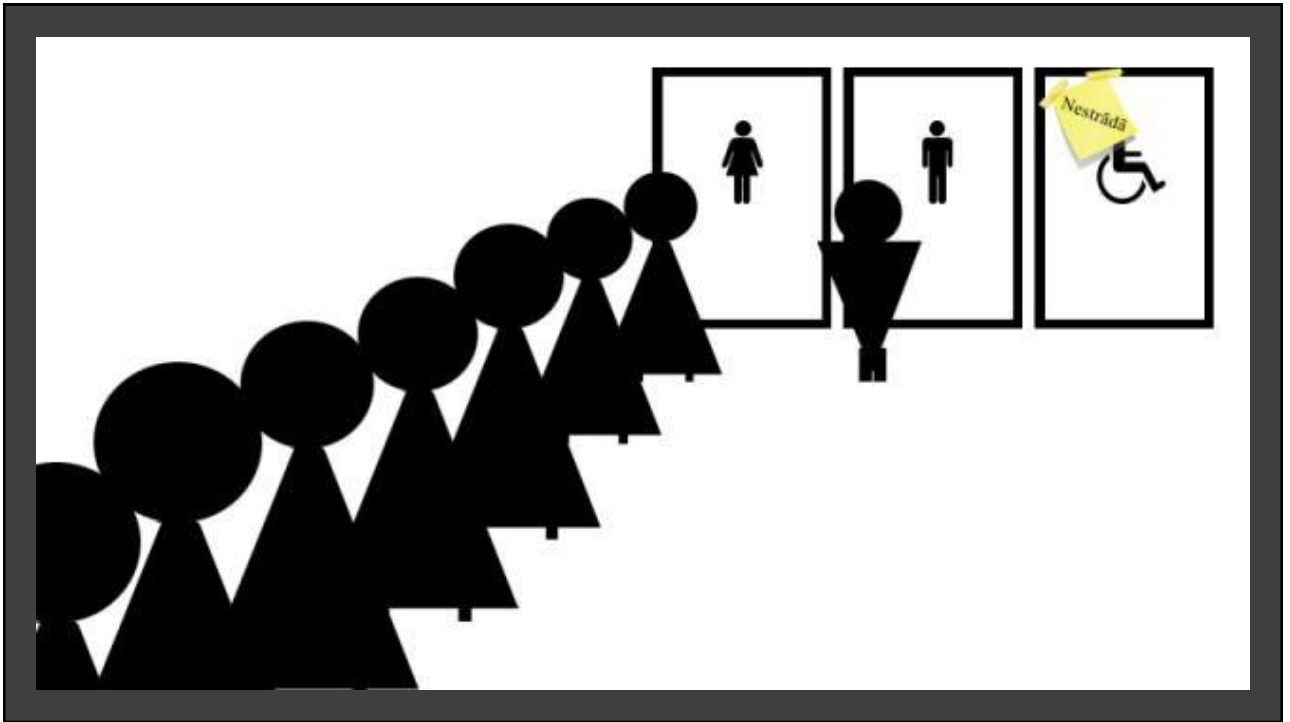
- Preces:
 - LESD 28(2).pants - preces, kuras ražotas ES dalībvalstīs vai no trešajās valstīs ievestās, kuras ES teritorijā atrodas brīvā apgrozībā
- Pakalpojumi:
 - LESD 57.pants - *“Pakalpojumus uzskata par "pakalpojumiem" Līgumu nozīmē, ja tos parasti sniedz par atlīdzību [...]”.*
- Dzimums: transpersonas (ES Tiesas spriedumi lietās C-13/94 *P v S and Cornwall County Council* un C-423/04 *Sarah Margaret Richards pret Secretary of State for Work and Pensions*)

3

Direktīva 2004/113/EK: diskriminācijas aizliegums

- Diskriminācijas aizlieguma jēdziens:
«[...] vispārējais vienlīdzīgas attieksmes princips nosaka, ka līdzīgas situācijas nevar aplūkot atšķirīgi un dažādas situācijas savukārt nevar aplūkot vienādi, ja vien šāda pieeja nav objektīvi attaisnota [...]»
(ES Tiesas spriedums lietā C-236/09 *Association belge des Consommateurs Test-Achats ASBL u.c.*, 28.paragrāfs)
 - Pienākums nodrošināt vienādus piekļuves noteikumus neatkarīgi no dzimuma (vienādās un salīdzināmas situācijas)
 - Pienākums nodrošināt katra dzimuma atšķirīgām pielāgotus pakalpojumus (atšķirīgas situācijas)

4



5

Direktīva 2004/113/EK: diskriminācijas aizliegums

- Aizliedz tiešu, netiešu diskrimināciju, aizskaršanu, seksuālu aizskaršanu, norādījumu diskriminēt, viktimizāciju (pakļaušana negatīvām sekām)
- Tieša diskriminācija – mazāk labvēlīga attieksme grūtniecības vai maternitātes dēļ
 - Diskriminācijas piemēri:
 - atšķirīgas cenas (friziera pakalpojumi, skaistumkopšana, naktsklubi)
 - aizliegums ienākt veikalā ar bērna ratiņiem, aizliegums restorānā barot bērnu ar krūti

6

Direktīva 2004/113/EK: izņēmums no diskriminācijas aizlieguma

- 4(5).pants

«Šī direktīva neaizliedz atšķirīgu attieksmi, ja preču piegāde un pakalpojumu sniegšana vienīgi vai galvenokārt viena dzimuma pārstāvjiem ir attaisnota ar leģitīmu mērķi un ja līdzekļi šī mērķa sasniegšanai ir piemēroti un nepieciešami.»

- Nav ES Tiesas judikatūras
- Nacionālo tiesu un iestāžu prakse:
 - Izņēmums piemērojams tikai atsevišķos gadījumos, tas nav interpretējams plaši
 - Pamatā pieļaujams gadījumos, lai aizsargātu citas cilvēktiesības, piemēram:
 - biedrošanās brīvība (privāti klubi)
 - privātums, cilvēciskā cieņa (atsevišķas ģērbtuves vai atšķirīgos laikos apmeklējamas pirtis, baseini)
 - personas drošība (taksometra pakalpojumi tikai sievietēm)
 - Komercentere nevar kalpot kā attaisnojums

7

Diskriminācijas iemesli

- Bioloģiskais dzimums
- Sociālais dzimums
- Bioloģiskais vs. sociālais dzimums – vienmēr mainīgas vērtības un normas

8

Direktīva 2004/113/EK: apdrošināšanas pakalpojumi

5(1). pants. Aktuārie faktori

«Dalībvalstis nodrošina, lai visos jaunajos līgumos, kas noslēgti vēlākais pēc 2007. gada 21. decembra, dzimuma kā faktora izmantošana prēmiju un apdrošināšanas izmaksu aprēķināšanai apdrošināšanas un saistītu finanšu pakalpojumu jomā neradītu atšķirības individu prēmijās un apdrošināšanas izmaksās.»

- ES Tiesas spriedums lietā C-236/09 *Association belge des Consommateurs Test-Achats ASBL* - atšķirības apdrošināšanā, kuras balstītas uz dzimumu ir pieļaujamas tikai līdz 2012.gada 21.decembrim
- Eiropas Komisijas 2012.gada vadlīnijas pēc *Test-Achats* sprieduma:
 - 5(1).pants aizliedz jebkuru atšķirību, kas balstīta uz dzimumu tikai attiecībā uz individuālā līmeni
 - 5(1).pants neaizliedz izmantot dzimumu kā faktoru, lai izvērtētu riskus kopumā un attiecīgi vispārīgi noteiktu prēmiju un izmaksu apmēru

9

Direktīva 2004/113/EK: apdrošināšanas pakalpojumi

5(3). pants. Aktuārie faktori

«Jebkurā gadījumā, izmaksas, kas ir saistītas ar grūtniecību un maternitāti, nedrīkst radīt atšķirības individu prēmijās un apdrošināšanas izmaksās.»

- Vai riski, kuri saistīti ar grūtniecību un maternitāti, ir obligāti iekļaujami riski?
 - Piemēram, ceļojumu apdrošināšana, privātā veselības apdrošināšana

10

Avoti

- Eiropas Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Ziņojums par to, kā tiek piemērota Padomes Direktīva 2004/113/EK, ar kuru īsteno principu, kas paredz vienlīdzīgu attieksmi pret vīriešiem un sievietēm, attiecībā uz pieeju precēm un pakalpojumiem, preču piegādi un pakalpojumu sniegšanu, COM(2015) 190 final, pieejams <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015DC0190&from=EN>
- Pamatnostādnes par Padomes Direktīvas 2004/113/EK piemērošanu apdrošināšanai, ņemot vērā Eiropas Savienības Tiesas spriedumu lietā C-236/09 (*Test-Achats*) [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52012XC0113\(01\)&from=en](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52012XC0113(01)&from=en)
- Maria Y. Lee, Sex-segregated services – their place in EU anti-discrimination law and their relationship to positive action measures, *E.L.Rev.*, 2019, 44(5)
- Eugenia Caracciolo di Torella, Gender Equal Access to Goods and Services Directive 2004/113/EC. European Implementation Assessment, European Parliament, 2017
- Susanne Burri, Aileen McColgan, European Network of legal experts in the field of gender equality, Sex-segregated Services, European Commission, 2008, available at <https://www.equalitylaw.eu/downloads/4555-sex-segregated-services-pdf-1-134-kb>
- Susanne Burri, Aileen McColgan, European Network of legal experts in the field of gender equality, Sex Discrimination in the Access to and Supply of Goods and Services and the Transposition of Directive 2004/113/EC, European Commission, 2008 available at <https://www.equalitylaw.eu/downloads/3855-sex-discrimination-in-the-access-to-and-supply-of-goods-and-services-and-the-transposition-of-directive-2004-113-ec-pdf-1-38-kb>